

26. Харлампович К. Нариси з історії грецької колонії в Ніжині (XVII – XVIII ст.) / К. Харлампович // Записки Історико-філологічного Відділу УАН. – К., 1929. – № 24. – С.11.
27. Універсал П. Тетері від 8 грудня 1660 р., Рашовка // Федотов-Чеховской А.А. Акты нежинского греческого братства. – С.48.
28. Універсал І. Брюховецького від 16 березня 1665 р., Канев // Федотов-Чеховской А.А. Акты нежинского греческого братства. – С.49.
29. Універсал І Брюховецького від 1 березня 1666 р., Гадяч // Федотов-Чеховской А.А. Акты нежинского греческого братства. – С. 51.
30. Універсал І. Самойловича від 28 листопада, Батурич // Федотов-Чеховской А.А. Акты нежинского греческого братства. – С. 53.
31. Універсал І. Мазепи від 13 вересня 1687 р., Батурич // Федотов-Чеховской А.А. Акты нежинского греческого братства. – С. 54.
Стаття надійшла до редакції 7.09.2011 р.

V. S. Volonyts

GREEKS ARE IN DEVELOPMENT OF TRADE ON UKRAINIAN EARTHES MIDDLE OF XVII CENT.

The article tackles upon the Greek merchantry on the Ukrainian land in early XVIII cent. It gives grant attention to the foundation of trade relations of Greeks and to the law adjustment of these relations.

Key words: *Greek the merchants, neginskoe the merchants, auction communications*

УДК 94(477.62=14)"177/179"

М. К. Подгайко

ПОЛІТИКО – ПРАВОВІ ЗАСАДИ УТВОРЕННЯ ГРЕЦЬКОЇ СПІЛЬНОТИ У ПІВНІЧНОМУ ПРИАЗОВ'І НАПРИКІНЦІ XVIII СТ.

На основі комплексного аналізу літератури та джерел, аналізуються основні політико – правові аспекти утворення грецької спільноти в Північному Приазов'ї наприкінці XVIII ст. Серед яких: геополітична та стратегічна зацікавленість російського уряду в переселенні греків з Криму до Північного Приазов'я; причини, що спонукали греків – християн залишити обжиті місця та вирушити у невідомі їм землі; а також особливий статус, права та привілеї надані переселенцям російським урядом.

Ключові слова: *грецька спільнота Північного Приазов'я, жалувана грамота, Маріупольський грецький суд.*

Постановка проблеми. Греки Північного Приазов'я за своїми етнічними та соціальними ознаками відрізнялися від інших грецьких спільнот України, зокрема ніжинської. Маріупольська грецька громада була переважно сільською та складалася з двох субетнічних груп – румеїв та урумів. Ці етнокультурні особливості сформувалися ще під час їх перебування в Криму під впливом цілої низки обставин – міграційних процесів, що відбувалися у різні часи і з різних регіонів Греції та Передньої Азії; міжетнічних процесів на півострові; довготривалої відірваності від основного етнічного ядра тощо.

Мета статті полягає у з'ясуванні історико-правових умов, що вплинули на утворення грецької спільноти у Північному Приазов'ї наприкінці XVIII ст.

Задля досягнення зазначеної мети визначені такі наукові **завдання:**

1) охарактеризувати стан наукової розробки теми та інформативні можливості джерельної бази; 2) надати оцінку нормативно-правовим актам, що визначали статус приазовських греків; 3) визначити основні напрями діяльності Маріупольського грецького суду як органу національного самоврядування приазовських греків.

Наукова новизна. Вперше на основі широкого кола архівних та опублікованих джерел встановлено, що процес формування та розвитку грецького осередку в Північному Приазов'ї обумовлювався як інтересами державної політики, так і привнесеними греками традиціями самоврядної організації; доведено, що існування грецького інституту самоврядування становило найважливіший чинник згуртованості громади та сприяло етноідентифікації греків.

Аналіз досліджень і публікацій. Джерельну базу дослідження становлять опубліковані (законодавчі акти царського уряду) та неопубліковані (архівні) матеріали, що відображають історію утворення грецького осередку в Північному Приазов'ї та діяльність органу самоврядування приазовських греків – Маріупольського грецького суду. Значний комплекс матеріалів з теми статті міститься у фондах Російського державного історичного архіву та Центрального державного історичного архіву України у м. Києві. Фонди зазначених архівів містять документи, що висвітлюють питання законодавчого регулювання переселення греків до Приазов'я, їхнього землекористування, юрисдикцію інституту грецького самоврядування.

В дорадянський період особливості утворення грецького осередку в Північному Приазов'ї та діяльність Маріупольського грецького суду намагались проаналізувати в своїх роботах Г. Тимошевський [12] та Г. Писаревський [10]. В переважній більшості досліджень XIX – початку XX ст. історія приазовських греків становила лише окремих сюжет, висвітлюючись у контекстах колонізації й господарчого освоєння Південної України, чи то історії християнства у Криму та Приазов'ї.

Автором, чи не єдиної за радянської доби узагальнюючої праці з історії грецької спільноти, був С. Ялі [15], який проаналізував науковий доробок Г. Тимошевського з позицій класового підходу.

Протягом 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст. поглибилася спеціалізація досліджень з елліністичної проблематики. Критичне переосмислення наукового доробку попередників та аналіз джерельної бази з історії грецьких громад Ніжина та Північного Приазов'я зробили М. Араджионі [1], А. Гедьо [3]. В колективній праці «Греки на українських теренах» [4] комплексно відтворено історію греків на території України, автори зазначають, що грецька громада Північного Приазов'я мали свої специфічні особливості в утворенні, соціальному складі та традиціях самоврядування. Історії заселення, економічній та культурній діяльності греків Північного Приазов'я спеціальні дослідження присвітили В. Пірко [11], Н. Бацак [2], І. Джуха [7], Л. Якубова [14].

Виклад основного матеріалу. Процес утворення грецького осередку у Північному Приазов'ї характеризується власною специфікою. Він виник в результаті переселення сюди греків-християн з Криму наприкінці XVIII ст. Ця подія є однією з найбільш актуальних проблем історії приазовської грецької спільноти. Адже дана міграція надала поштовх новим тенденціям етнічного буття цієї частини грецької діаспори, визначила нові орієнтири суспільного розвитку в якісно відмінному середовищі. Ось чому з'ясування всіх обставин переселення вже понад півтора сторіччя становить чи не головне завдання історіографії маріупольських греків, викликаючи гострі дискусії, визначаючи нові напрямки наукового пошуку. Причини переселення вбачалися у двох напрямках – ініціатива грецької спільноти, що потерпала від татарського гноблення та реалізація зовнішньополітичних і колонізаційних прагнень російського уряду. Часто бралися до уваги обидва чинника.

Сьогодні в історіографії досить аргументовано спростовано версію більшості дослідників ХІХ – початку ХХ ст., а також істориків радянського періоду про нібито нестерпний мусульманський гніт, що спонукав християн до виселення на терени єдиновірної Росії. З одного боку, звичайно ж, ми не можемо твердити про рівноправність християн з мусульманським населенням. На християн було покладено основний тягар податків, вони повинні були сплачувати «харадж» (подушний податок на право існування на мусульманській землі), митні, промислові, судові та інші податки, нести натуральну «данину синами» для поповнення мусульманської армії. Історики ХІХ ст., зокрема Ф. Хартахай [13], А. Маркевич [9] та інші неодноразово вказували на складні відносини мусульман і християн, що загострювалися під час бойових дій, наприклад у ході російсько-турецьких війн, і призводили до масового насилля щодо християн.

Але в працях сучасних дослідників Л. Якубової та А. Гедьо наводяться факти, що дозволяють дещо з іншого боку поглянути на становище християн у Криму, принаймні на момент виселення. Так, Л. Якубова наводить дані про майновий стан греків при виході з Криму. Російський уряд викупив у них врожай 1778 р. (50 чверток хліба), 18 тис. греків вивели із собою близько 100 тис. голів худоби. В проханні 1841 р. вони самі вказували, що в ханстві мали «дома, лавки, водяные мельницы, виноградные и фруктовые сады, пахотные и сенокосные поля, – очень знатных сумм состояния». Це суперечить тезі про соціально-економічний визиск. На думку Л. Якубової, взагалі треба відмовитися від твердження про нібито нестерпне гноблення християн у Криму [14]. Адже на момент переселення греків столиця Кримського ханства Бахчисарай складалася з трьох частин: власне Бахчисарай, центром якого був ханський палац і де переважали татари; Маурум (Маріум, Маріам) з центром у печерній Успенській церкві, де містилася резиденція грецького митрополита й з грецьким населенням; і, нарешті, Кала (Чуфут-Кале) з караїмським храмом і караїмською людністю, яка сповідувала іудаїзм. Територіальна близькість співіснування центрів трьох релігій у межах столиці Криму свідчить про досить високу віротерпимість у ханстві, принаймні на час виселення греків.

Цю тезу підтвердила й А. Гедьо, вказавши на високий ступінь духовно-релігійної автономії християн на півострові. Готфійсько-Кафійський митрополит Ігнатій був головою всіх православних християн [3].

Згідно з фірманом султана Мустафи грецький митрополит був не тільки духовним начальником грецької громади, але й громадським представником греків перед державною владою, відповідальним за виконання греками обов'язків і віропідданства.

Митрополит управляв громадою автономно, без тиску з боку турецько-татарської влади. Він був звільнений від податків. Затримання митрополита і суд над ним могли здійснюватися лише за участю константинопольського патріарха. При митрополиті знаходилися установи для адміністрації і суду в грецькій громаді Криму. Він затверджував заповіти греків, стояв на чолі всієї навчальної справи й виховання в грецьких школах.

Митрополія, церкви і монастирі користувалися правами власності. Богослужіння повинно було проводитися грецькою мовою.

Кожне місто і село Кримського ханства мало свою громадську владу – раду старійшин, яких обирало населення. Ради обиралися на один рік, вони вирішували різні спірні питання, були посередниками між народом і урядом у справах громади.

В указаному фірмані підтверджувалося безперешкодне сповідання християнами своєї віри, заборонялося відбирати у митрополита церкви і монастирі, надавалося право суду над духовними особами, читання в домах євангелія, проведення богослужіння.

Також заборонялося без доброї волі примушувати християн до прийняття ними магометанського закону.

Отже, цілком прийнятне становище греків в Криму не могло викликати бажання виселятися.

Утім, переселення християн з Криму вийшло на перший план у геополітичній та колонізаційній експансії Російської імперії. З середини XVIII ст. російський інтерес до Криму наповнювався реальним практичним змістом, що не могло не вплинути на всю систему суспільних відносин на півострові. Саме з цього періоду Росія стала реалізовувати два важливих і тісно пов'язаних між собою стратегічних завдання – вихід до Чорного моря і господарське освоєння приєднаних територій Північного Причорномор'я.

Згідно з Кючук-Кайнарджийським мирним трактатом від 10 липня 1774 р., Кримське ханство було визнане незалежним від Туреччини. До складу Росії ввійшла територія між Бугом і Дніпром з Кінбурзькою округою, фортеці Керч і Єнікале на берегах Керченської протоки і фортеця Кінбурн на чорноморському узбережжі поблизу Очакова. За Росією були остаточно закріплені приазовські землі від фортеці Петровської до Азова.

Кримське ханство очолив російський ставленик Шагін-Гірей. Його реформи, в т. ч. розширення прав християнського населення, повинні були забезпечити підконтрольність Криму Росії. Утім невдоволення внутрішньої опозиції проросійським ханом, можливість турецького втручання, ненадійність Шагін-Гірея перетворювало Крим на конфліктогенний простір і потребувало приєднання півострова до Російської імперії. Цю подію можна було прискорити шляхом економічного ослаблення ханства. А саме виселення економічно активного населення – основних платників податків.

Ще один момент, який вплинув на прийняття такого рішення – це встановлення режиму «заступництва», для якого виникли передумови після укладення миру між Російською та Оттоманською імперіями. Цю політику впроваджував російський уряд щодо християнського населення Балканського півострова. Її кінцевою метою було об'єднання християнських народів Балканського півострова (щойно звільнених від турецької неволі) та відтворення Візантійської імперії на чолі з російським царевичем.

Отже цілі Росії були цілком зрозумілі. Керівництво держави прагнуло вирішити кілька гострих питань – забезпечити безкровну анексію півострова, колонізувати щойно приєднані землі Північного Причорномор'я та здійснити важливий крок на шляху до геополітичної примари домінування у Східному Середземномор'ї.

Але якою ж була мотивація грецького населення? Адже, як ми зазначали вище, немає підстав стверджувати про нестерпний економічний, релігійний і національно-культурний визиск з боку татар.

Важливим чинником була нестабільність у Кримському ханстві. Безперервний стан воєнної загрози, існування на перетині геополітичних зіткнень Росії і Туреччини знесиловало ханство економічно. Це викликало загострення соціальних суперечностей так як християни були у підлеглому стані. Все це набувало форми міжнародного конфлікту. Незадоволенням християнського населення, на яке ліг тягар воєнного часу (військові податки, реквізиції, обов'язкові роботи) вправно скористалися російські дипломати для подальшого послаблення ханства.

Особливо слід сказати про позицію духовництва – духовних та громадських лідерів грецької спільноти. Йому, а насамперед митрополиту Ігнатію, припала до душі ініціатива Росії стосовно переселення. Ігнатій, за визначенням Г. Тимошевського, був «политик, хорошо понимавший дела Крыма и России ... патриот в самом строгом смысле; он решил, пользуясь общим положением дел, спасти свою паству не только как христиан, но и как греков, в возрождение и будущее которых он, очевидно, верил, – это была основная идея его жизни» [12, с. 98].

Вищі церковні ієрархи, які були ідейними батьками переселення й самі були виховані на гаслах національно-визвольного руху в Греції, розглядали переселення і як відчутний удар по ненависній Порті, а також як можливість національно – культурного відродження певної частини грецького народу.

Другу частину, щоправда не так патріотично налаштовану, становили найбагатші греки Криму, які виходили звідси ще 1769–1770 рр. і заселили Таганрог, Єйськ, Катеринослав тощо, а 1777 р. здійснили досить чисельну еміграцію. Це було так зване «переселення архонтів», отари яких обслуговували сотні чабанів. Певна частина їх залишилася в Криму і була дуже незадоволена існуючим станом речей. Адже особиста матеріальна спроможність набагато перевищувала їх громадянські права і можливості. Вони прагнули адекватної соціальної реалізації, можливості якої обіцяла Росія. Умови, при виконанні яких греки та вірмени погоджувалися на переселення до Росії, були викладені у «Постанові кримських християн», що її митрополит Ігнатій довів до царського уряду [6, арк. 45]. Серед пунктів умов було наступне: чітко визначалася територія, на яку будуть переселені греки-християни; всі витрати, пов'язані з переїздом, візьме на себе російський уряд; переселенцям виділялися кошти на заснування міста; на десять років переселенці звільнялися від податків; звільнялися від рекрутської повинності. Особливе місце у вимогах греків-християн займав пункт стосовно збору податків, суду та управління. Для здійснення управління на нових землях греки бажали обирати представників з-поміж себе. Всі ці умови були доведені до імператриці, яка пообіцяла їх виконати. Російський уряд пропонував особливий статус для грецьких переселенців, територіальну і релігійну автономію, а також зобов'язувався викупити у переселенців врожай того року, взяти на себе всі витрати, пов'язані з майбутніми майновими збитками греків у Криму, перевезенням і продовольчим забезпеченням мігрантів, їх влаштуванням на нових місцях. Отже питанню самоврядування надавалося пріоритетне значення серед усього комплексу вимог.

Проте переважна частина греків, незважаючи на погіршення умов життя внаслідок війни, досить скептично поставилася до щедрих пропозицій російського уряду. Коли 23 квітня 1778 р., у день Великодня, митрополит після служби проголосив пастві про угоду з російським урядом, це повідомлення викликало не очікуване піднесення, а навіть опір з боку частини греків, які склали заяву про небажання переселятись. Із соціального погляду переселення їм видавалося невиправданим, адже 1777 р. хан видав наказ, яким зрівнював «райя» (християнська громада ханства) і татарське населення Криму в громадянських правах. Досить довго Ігнатій і О. Суворов умовляли архонтів Євпаторії, Феодосії, Карасу-Базара, Ак-Мечеті й Бахчисарая підтримати ідею переселення. І лише 16 липня 1778 р. митрополит і грецькі обранці відправили з Бахчисарая запит, в якому виявили бажання переселитися до Росії. Вже 28 липня з Бахчисарая виїхала перша група християн, що складалася з 70 греків і 9 грузин. У серпні – вересні 1778 р. Крим залишила близько 3,5 тис. чоловік, у тому числі понад 18 тис. греків.

Перший етап виведення греків-християн з Криму був дуже важким. Сама організація виселення була підготовлена вкрай погано. За часом вона припала на осінь – зиму. Щойно залишивши позаду Перекоп, переселенці зіткнулися з великими труднощами. Відсутність теплового одягу, нерегулярність у забезпеченні їх продуктами були тільки частиною тих нещасть, які їх спіткали. Вибух епідемії призвів до масової смертності. За підрахунками дослідників, греки втратили під час переселення близько 3,5–4 тис. чол. Частина греків втекла. В дорозі відбувалися заворушення. Проте митрополиту Ігнатію вдалося вмовити паству продовжити подорож до «землі обітваної» [5, арк. 23].

На зимівлю греків розмістили на території Самарської паланки, у Катеринославі та Маріанополі. Перезимувавши в тяжких умовах, навесні 1779 р. переселенці стали вимагати поселення їх на тих територіях, які були визначені в «Постанові кримських християн», тобто між Дніпром, Самарою і Ореллю. Адже їх не влаштовувала перспектива жити поруч з «визволителями з ханського ярма» – українцями та росіянами. До імператриці було відряджено посланців, аби домогтися переходу в інші місця.

До весни 1779 р. переселенці тимчасово були розміщені в різних селах по річці Орелі. Частина з них залишилася в Олександрівській фортеці. Умови життя були важкими. Дехто жив в селищах разом з господарями, проте більшість переселенців зимувала в нашивдкуруч збудованих землянках. Певна частина залишилася зимувати в кибитках просто неба [8, с. 24].

Непридатними для господарства на думку греків були й земельні наділи. Таке становище зумовило погіршення стосунків між грецькою спільнотою, яка була належним чином організована і беззастережно підкорялася наказам «архонтів» та місцевою адміністрацією. Царська адміністрація, утворена для обслуговування греків на нових місцях, зіткнулася з нечуваною в умовах Російської імперії добре розробленою кампанією громадянської непокори, керованої верхами грецького суспільства. Дійшло до того, що греки, які направлялися із зимових квартир на нові місця, діставшись до Маріанополя (нині – Павлоград) не захотіли йти далі. Губернський товариш Гарсеванов навіть попросив у губернатора Азовської губернії В. Черткова дозволу на застосування військових сил щодо греків. Але влада на такий крок все ж таки не пішла.

Жалувана грамота, що її обіцяв царський уряд надати християнам ще до початку їх переселення, була підписана Катериною II лише 21 травня 1779 р. Серед найважливіших пільг, що надавалися колоністам, слід назвати: великі земельні наділи – 30 дес. на душу (1 дес. – 1,09 га), допомога з боку казни в улаштуванні осель і продовольчому забезпеченні, довічне звільнення від військової служби, можливості вільного розвитку всіх видів промислів. Також грамота передбачала адміністративну автономію поселенців. Для влаштування греків відводилося місто Маріуполь з округою.

Незважаючи на значний обсяг пільг жалувана грамота не досить чітко встановлювала територію для розміщення колоністів. Це ніяким чином не влаштовувало греків, що вони яскраво й демонстрували. Пішов другий рік з моменту переселення, закінчувалося літо, а греки, які не бажали ані сіяти, ані будувати домівок, другу зиму мали утримуватися за рахунок казни, забезпечуватися продовольством і квартирами для зимівлі.

Така ситуація зберігалася аж до конфірмації «Ордера князя Потёмкіна генерал-поручику В. Черткову по поводу устройства греков в Азовской губернии» від 29 вересня 1779 р. Ордер доповнював зміст жалуваної грамоти, але докладніше визначав нові місця для поселення греків. Згідно з цим документом, греки мали оселитися на азовському узбережжі, в межах Павловського повіту, де вже існувало місто Павловськ [3, с. 143]. Греки отримували 12 тис. дес. для міста й 12 тис. дес. – для кожного села. Казна залишала за собою право конфіскувати ті землі, які греки не зможуть окультурити за 10 пільгових років; так само вона зобов'язалася надавати землі, коли кількість греків зросте за рахунок еміграції.

Суттєвим в ордері було те, що уряд на відміну від жалуваної грамоти надав грекам екстраординарні права на окреме проживання на даній території. З цією метою протягом 1780 р. казна мала виселити з Павловська місцевих мешканців та компенсувати їх майнові збитки. Самі ж греки мали викупляти у них лише млини.

Отже царському урядові виявилось легше переселити місцеве населення, аніж порозумітися с 18 тис. греків-«єдиновірців». В результаті у липні 1780 р. греки остаточно завершили перехід до місця постійного мешкання і заснували місто Маріуполь та 21 село.

Таким чином, приазовська грецька громада була сформована за короткий термін шляхом виселення з Криму, який ініціював російський уряд. Основною метою цієї акції було послаблення Кримського ханства, що мало стати важливим кроком у безкровній анексії півострова. Використавши національну та соціальну пригніченість християн, російські емісари вмовили їх залишити обжиті місця в Криму і переселитися до Азовської губернії. Християнське населення висунуло умови, на яких воно погоджувалося переселитися до Росії. Утім, політична доцільність переселення зміщувала питання облаштування греків на нових землях та їх колонізаційного освоєння на другий план, що мало серйозні та непередбачувані наслідки і для економічних планів уряду стосовно регіону, і для взаємин влади з колоністами. Погано підготовлений процес переселення, невизначеність з територіями для мешкання викликали серед грецької спільноти організований протест і зміцнили упевненість у необхідності вимагати виконання у повній мірі всіх домовленостей, що були досягнуті між грекам і царським урядом. Першими кроками на шляху реалізації цих домовленостей і було відведення території у Північному Приазов'ї для окремого мешкання.

Висновки. Таким чином, висвітливши процеси формування грецької спільноти в Північному Приазов'ї, можна зробити наступні висновки. Грецька громада Північного Приазов'я відрізнялась від інших грецьких громад за своєю соціальною природою, історичними умовами формування та динамікою цього процесу. Приазовські греки на той час вже мали певний досвід адміністративної та духовної автономії, набутий ще в Криму в умовах татарського домінування. Він зумовлював організованість громади у відстоюванні її власних інтересів. Тому питання зміцнення та розширення автономії було важливим сюжетом переговорів з Росією стосовно переселення греків з Криму до Північного Приазов'я. За допомогою цієї акції уряд намагався вирішити ряд експансіоністських, господарських та геополітичних завдань. На мотивацію греків вирішальний вплив справили очікувані економічні та автономістські перспективи, які обіцяв царський уряд. Отже, автономна організація життєдіяльності (не тільки в аспекті власного самоврядування, а й навіть в плані територіального відмежування від інших спільнот) становила чи не найважливішу вимогу греків та ідеологічну основу формування громади на теренах Російської імперії.

Список використаної літератури

1. Араджиони М. К вопросу о переселении приазовских греков в Крым / М. Араджиони // Донбасс и Приазовье: проблемы социального, национального и духовного развития : тез. докл. междунар. науч.-практ. конф., Мариуполь, 1993. – С. 115–117
2. Бацак Н. Культурно-освітній розвиток грецької громади Північного Приазов'я (XVII–XIX ст.) / Н. Бацак. – К., 1998. – 146 с.
3. Гедьо А. Джерела з історії греків Північного Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.) / А. Гедьо. – К., 2001. – 245 с.
4. Греки на українських теренах: нариси з етнічної історії / [М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томозов та ін.]. – К., 2000. – 448 с.
5. Дело о переселении из Крыма православного населения // Центральный державный исторический архив Украины у м. Києві, ф. 157, оп. 1, спр. 2, арк. 23.

6. Дело об отводе земли грекам, переселившимся из Крымского полуострова в Азовскую губернию, занимавшимся рыбным промыслом // Російський державний історичний архів, фонд. 379, оп. 1, спр. 167, арк. 45.
7. Джуха И. Одиссея мариупольских греков : [очерк истории] / И. Джуха. – Вологда : ЛиС, 1993. – 162 с.
8. Калоеров С. Греки Приазовья : [аннот. библиогр. указатель] / С. Калоеров. – Донецк, 1997. – С. 24.
9. Маркевич А. Императрица Екатерина II и Крым [к столетию со дня кончины Екатерины Великой] / А. Маркевич. – Симферополь, 1893. – С. 37–72.
10. Писаревский Г. Из истории иностранной колонизации в России в XVIII в. / Г. Писаревский. – М., 1908. – 340 с.
11. Пірко В. Заселення степової України в XVI–XVII ст. / В. Пірко. – Донецьк, 1998. – 124 с.
12. Тимошевский Г. Духовное и гражданское самоуправление. Православные храмы Мариуполя / Г. Тимошевский [Мариуполь и его окрестности] ; под ред. Д. Хараджаева. – Мариуполь, 1892. – С. 95–121.
13. Хартахай Ф. Христианство в Крыму / Ф. Хартахай. – Симферополь : Тип. Таврич. губ. правл., 1864. – 128 с.
14. Якубова Л. Маріупольські греки [етнічна історія] 1778 р.–початок 30-х рр. XX ст. / Л. Якубова. – К., 1999. – 331 с.
15. Ялі С. Греки в УСРР / С. Ялі. – Харків, 1931. – 208 с.
Стаття надійшла до редакції 7.09.2011 р.

М. Podgayko

POLITICAL AND LEGAL BASIS OF THE FORMATION OF THE GREEK COMMUNITY IN NOTHERN AZOV IN THE LATE OF XVIII CENTURY

Based on comprehensive analysis of literature and sources, the major political and legal aspects of the Greek community's formation in the Northern Azov of late of XVIII century are analyzed. Among them there are: geopolitical and strategic interest of the Russian government in the resettlement of Greeks from the Crimea to Northern Azov; the reasons which made the Greek Christians leave the native places and go to an unknown land; a special status, rights and privileges given to immigrants by the Russian government.

Keywords: *Greek community of Northern Azov, the brevet, Mariupol Greek court.*

**ІСТОРИОГРАФІЯ,
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ТЕОРІЯ ІСТОРІЇ**

УДК 930.1:94(477.62=14)"192/193"

Г. В. Гедьо

**ГРЕКИ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В ІСТОРИЧНИХ ТА ЕТНОЛОГІЧНИХ
СТУДІЯХ 20–30-Х РР. XX СТ.**

В статтє доказано, что тематика и направления научных исследований зависели от задач государственной национальной политики, отражая идеологическую и общественно-политическую ситуацию в стране и ее изменения. Отмечено, что научный процесс характеризовался: институционализацией этнических исследований во Всеукраинской академии наук; приоритетностью языковедческих, этнографических исследований; игнорированием тех выводов ученых, которые противоречили решениям